MALTA

QORTI TA' L-APPELL

ONOR. IMHALLEF
PHILIP SCIBERRAS

Seduta tas-6 ta' Ottubru, 2010

Appell Civili Numru. 249/2005/2

Martin u Filippa konjugi Chetcuti

vs

Rosario u Josephine konjugi Gatt

Il-Qorti,

Fis-26 ta’ Mejju, 2010, il-Qorti Civili tal-Magistrati (Malta) ippronunzjat is-segwenti sentenza fl-ismijiet premessi:-

> **“**Il-Qorti,
>
> Rat l-avviz in esami li bih l-atturi talbu sabiex il-konvenuti jghidu il-ghaliex ma ghandhomx jkunu ikkundannati li jhallsu lill-istess atturi dik is-somma li tigi likwidata mill-Qorti ghal hsara li sofrew meta naqsu milli jirrifondu s-somma ta’ erba’ u tletin elf lira maltin (Lm34,000) prezz imhallas mill-atturi ghall-akkwist ta’ proprjeta mmobiljari skond

konvenju datat 20 ta' Dicembru 2000 (Dok A) li skada fl-20 ta' Gunju 2001. Ir-rifuzjoni tal-prezz saret permezz ta' cekk li ntbaghat flimkien ma' ittra legali datata 30 ta' Ottubru 2003 (Dok B).

Bl-ispejjez inkluzi dawk tal-ittra ufficjali datata 5 ta' Dicembru 2003 kontra l-konvenuti li gew ingunti in subizzjoni.

Ghal fini ta' kompetenza jigi ddikjarat li l-ammont pretiz ma jaqbizx il-kompetenza ta' din il-Qorti.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti (fol 4 tal-istess atti) u li biha eccepew bir-rispett:-

1. Il-preskrizzjoni ta' sentejn a tenur tal-Art. 1027 u 2153 tal-Kap. 16.
2. Minghajr pregudizzju ghall-premess, illi ebda ammont ma hu dovut lill-atturi billi l-istess atturi qatt ma talbu r-refuzjoni tas-somma in kwistjoni la verbalment u wisq anqas b'att gudizzjarju.
3. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat l-atti kollha tal-kawza specjalment in-noti rispettivi tal-partijiet a fol 50 u fol 55 et seq ibid.

Rat ukoll is-sentenza moghtija minn din il-Qorti kif presjeduta fil-3 ta' Ottubru 2007 (fol 32 et seq ibid) u mill-Qorti tal-Appell fit-31 ta' Ottubru 2008 (fol 63 et seq ibid) u li bihom giet michuda l-eccezzjoni preliminari tal-preskrizzjoni, sollevata mill-konvenuti.

Ikkunsidrat

Illi l-attur (fol 43 et seq ibid) permezz ta' 'affidavit' beda billi sostna illi l-konvenuti ghamlu arrikkiment illecitu fil-konfront tal-atturi. In rigward il-fatti hu xehed illi fl-20 ta' Dicembru 2000, kien sar konvenju ta' bejgh bejn l-istess partijiet u hu kien obbliga ruhu li jixtri proprjeta minghand l-istess konvenuti. In konnessjoni ma dan hu kien hallas l-

ammont ta’ Lm34,000 lill-konvenuti u ghalhekk hu kien qed jippretendi li jithallas l-imghaxijiet fuq din is-somma billi din inzammet mill-konvenuti ghal kwazi sentejn wara li skada l-istess konvenju minhabba n-nuqqas li jigi pubblikat l-att finali ta’ trasferiment. Sakemm saret ir-refuzjoni ta’ din is-somma fl-2003, il-konvenuti kienu, skond l-attur, dejjem jghidulu li kienu lesti li jaghmlu konvenju gdid. In rigward is-somma mhallsa, il-pagament ma kienx sar f’daqqa izda ratealment anke wara li skada l-istess konvenju peress li l-konvenut kien wieghed illi l-istess konvenju skadut jigi imgedded. Inoltre minhabba din il-weghda, hu ma kienx talab, ghal certu perjodu ta’ zmien, ir-refuzjoni tal-istess somma mhallsa. Inoltre l-attur ghamel referenza ghal konvenju precedenti li kien sar fl-1992, dejjem fuq l-istess propjeta u hu semma li s-somma involuta kienet di gja bdiet tithallas minnu anke in konnessjoni ma’ dan l-ewwel konvenju li kien skada ukoll. Dwar l-istess flus oltre l-imghaxijiet, hu kien qed jitlob ukoll it-telf ta’ qliegh in vista li din is-somma seta’ juzaha fil-kummerc tieghu u jaqla minna, matul il-medda ta’ zmien, ‘… mill-inqas id-doppju ta’ tali ammont (ara ukoll l-‘affidavit’ ta’ Emanuel Grech (fol 46 u fol 47 ibid) li kien l-‘accountant’ tal-attur fl-istess perjodu u li xehed dwar danni li sofrew l-atturi).

Ikkunsidrat

Illi l-partijiet, permezz ta’ verbal waqt is-seduta tal-11 ta’ Jannar 2010 (fol 48 ibid) kienu iddikjaraw u qablu:-

1. Illi l-konvenuti qatt ma kienu interpellati, permezz ta’ ittra ufficjali sabiex jersqu ghall-pubblikazzjoni tal-kuntratt finali, permezz ta’ att pubbliku.
2. Illi sar refuzjoni tal-ammont involut, deskritt bhala ‘depositu’, lill-attur mill-konvenuti, u l-atturi qatt ma kien interpella lill-konvenuti sabiex din ir-rifuzjoni ssir.

Ikkunsidrat

Illi mill-premess jidher li f'dan il-kaz kienu saru zewg konvenji bejn l-istess partijiet u fuq l-istess immobbli u bi spazju ta' zmien pjuttost twil bejniethom, liema konvenji skadew minghajr ma hadd mill-partijiet interpella lill-iehor, b'att gudizzjarju ossija ittra ufficjali, sabiex jissalvagwardja d-drittijiet taghhom rispettivi naxxenti mill-istess konvenji. Cjononostante jidher li l-atturi komplew jhallsu ratealment is-somma involuta li telghet ghal Lm34,000 kemm waqt li l-konvenji kienu ghadhom 'in vigore' kemm wara l-iskadenza taghhom. L-attur iggustifika dan billi qal li l-konvenut kien dejjem jwieghdlu jew li jiggedded il-konvenju skadut jew li ser jersaq ghall-att pubbliku finali. Eventwalment meta ghaddew ftit aktar minn sentejn mit-tieni konvenju, l-attur ircieva l-ammont kollu lura u issa qed jitlob id-danni oltre l-imghax skond il-ligi.

Ikkunsidrat

Illi mill-lat legali gew konsiderati s-segwenti fatturi sabiex il-Qorti tasal ghall-konkluzjoni taghha. L-ewwel artikolu konsiderat hu dak enumerat 1139 tal-Kodici Civili fejn jinghad illi, hlief f'zewg kazijiet specifikati fih li ma humiex applikabbli f'dan il-kaz, meta l-obbligazzjoni hi limitata ghall-pagament ta' somma gja determinata, id-danni risultanti minn hlas moruz tal-istess somma ghandhom jikkonsistu biss fil-hlas ta' imghax bir-rata ta' 8%. Minhabba dan l-artikolu u in vista li l-bazi ta' din l-azzjoni hi n-nuqqas ta' hlas ta' somma certa meta din saret dovuta, ma tistax tigi akkolta t-talba ghal danni fuq bazi ta' telf ta' qliegh, kif reklamat mill-atturi. It-tieni artikolu konsiderat hu dak enumerati 1141(1) u (2) tal-istess Kodici Civili li jirregola meta jibda jiddekorri l-istess imghax f'kaz ta' obbligazzjoni kummercjali jew civili. F'dan il-kaz, jidher li l-obbligazzjoni, li giet ritenuta fis-sentenza

> tal-appell citata (ara fol 68 u 69 tal-atti) bhala wahda kontratwali u mhux kwazi-kontrattwali jew delittwali, mill-provi prodotti, kienet ta' natura civili. Dan premess trid topera l-limitazzjoni specifikata fl-istess artikolu fis-sub-inciz (2) fis-sens li talba bhal din tista' tigi akkolta minn dak in-nhar li ssir sejha ghall-pagament tas-somma involuta permezz ta' att gudizzjarju. F'dan il-kaz l-ewwel att gudizzjarju li gie presentat hu l-avviz in esami li gie presentat fit-28 ta' April 2005. Pero' jidher mill-provi illi l-ammont ossija kapital kien, di gja, gie imhallas fit-30 ta' Ottubru 2003. Dwar dan jinghad illi fl-istess avviz, jinghad illi kienet giet presentata ittra ufficjali fil-5 ta' Dicembru 2003, liema ittra filfatt giet presentata wara l-imsemmi pagament. Difatti kif jidher mill-verbal gja citat u li jinsab a fol 48 ibid, qatt ma kienet giet presentata ittra ufficjali ghar-refusjoni tal-ammont involut bhala kapital.
>
> Ikkunsidrat
>
> Illi ghalhekk, mill-lat purament legali jidher li dak mitlub ma jistax jigi akkolt avolja jinghad ukoll 'obiter' illi jissusisti l-obbligu morali dwar il-hlas ta' imghax ghall-perjodu involut.
>
> Ghal dawn il-motivi, l-Qorti waqt li tilqa it-tieni (2) eccezzjoni tichad it-talbiet attrici kif dedotti waqt li l-ispejjes fic-cirkostanzi li hawn fuq esposti ghandhom jithallsu kollha kemm huma mill-konvenuti."

Tnejn huma l-aggravji li l-atturi jissollevaw fil-kontestazzjoni ta' din is-sentenza, u cjoe li:-

1. L-azzjoni taghhom kienet fondata fuq l-arrikkiment indebitu a norma ta' l-Artikolu 1028A tal-Kodici Civili;

2. L-Artikolu 1141 (2) ta' l-istess Kodici lanqas ma kien applikabbli ghaliex ghal kaz kien jghodd l-Artikolu

1141 (1) trattasi li l-konvenju maghmul fl-20 ta' Dicembru, 2000 kien jirreferi ghall-akkwist maghmul fil-kummerc u kwindi l-obbligazzjoni kienet ta' natura kummercjali u tali ma kienetx tinnecessita sejha b'ittra ufficjali;

Fuq l-ewwel aggravju jigi rilevat f'tema ta' dritt illi mid-disposizzjonijiet ta' l-Artikoli 1028A u 1028B, kombinati flimkien, jemergu l-hames presupposti li jridu simultanjament jikkoezistu ghall-iskop ta' l-azzjoni *de in rem verso,* u cjoe:-

i. l-arrikkiment;
ii. id-dannu;
iii. il-korrelazzjoni bejn id-dannu u l-arrikkiment;
iv. il-mankanza ta' kawza gusta;
v. il-mankanza ta' azzjoni ohra mil-ligi prevvista;

Gja qabel l-introduzzjoni tal-principju fil-Kodici Civili bl-Att VII ta' l-2007, il-Qrati taghna kienu jsostnu l-validita` ta' l-azzjoni fuq l-affermazzjoni antika tal-**Pomponio** (**L. 206 fr. de regulis juris**), "*iure naturae aequum est, neminem cum alterius detrimento et injuria fieri locupletiorem*". Wiehed, imbaghad, ma jistax ma jinnotax illi meta l-legislatur introduca statutorjament il-principju huwa kkollokah bejn l-atti u l-fatti produttivi ta' obbligazzjonijiet, diversi sija mill-kuntratt u mid-delitt jew mill-kwazi-delitt. Similment ghan-*negotiorum gestor* u l-*indebiti solutio* l-arrikkiment indebitu hu fonti iehor ta' obbligazzjoni;

Premess dan, id-dottrina u l-gurisprudenza jirrakaratterizzaw l-azzjoni bhala wahda sussidjarja. Li jfisser koncettwalment li hu rimedju estrem li jista' jigi invokat meta l-qaghda, li tkun holqot l-iskwilibriju bejn il-partijiet, ma tkunx tista' tigi regolata b'xi mezz iehor rikonoxxut mil-ligi. Din l-interpretazzjoni restrittiva tinzel propju mill-Artikolu 1028B, Kodici Civili b'tali mod li s-sussidjarjeta hi strument ta' kontroll ghat-twessigh tal-kamp operattiv ta' l-azzjoni. Jekk allura tezisti azzjoni ohra esperibbli marbuta ma' kuntratt jew mal-weghda

tieghu permezz ta’ konvenju s-sussidjarjeta ma tqumx ghaliex l-attur ikollu jipprocedi kontra l-arrikkit in bazi ghal dak il-kuntratt jew tal-promessa tieghu. Ara fost ohrajn fuq it-tema ta’ dan il-principju s-sentenzi fl-ismijiet “**Rokku Bugeja -vs- George Micallef**”, Qorti tal-Kummerc, 16 ta’ Marzu 1950 u “**Joseph Cachia -vs- Yellow Fun Limited**”, Appell Inferjuri, 10 ta’ Ottubru, 2005. Ukoll, l-azzjoni ma tistax tigi proposta *per impliciter* f’talba bazata fuq titolu partikolari ghaliex, kif dottrinalment profess, “*l’azione generale di arricchimento si differenzia da ogni altra azione sia per presupposti che per limiti oggettivi ed integra una azione autonoma per diversita` di ‘causa petendi’ rispetto alle azioni fondate su titolo negoziale. Siffatta specificita` del titolo dell’azione di indebito arricchimento fa si che la questione della sua individuazione esorbita dai limiti della mera qualificazione della domanda originariamente formulata*” (**Trabucchi** “**Arricchimento**”, ct 74 u **Trimarchi** “**L’arricchimento senza causa**”, ct 42). Naturalment, l-azzjoni “*de in rem verso*”, *qua* azzjoni sussidjarja, tircievi l-applikabilita` shiha taghha ghal kaz fejn in-negozju guridiku intervenut bejn id-danneggjat u l-arrikkit jirrizulta li “(a) huwa null, u li minnu kwindi ma titwieledx azzjoni, (b) jew li jkun gie rizolut, (c) jew li tonqos fih il-kawza”. Ara “**Vincent Parnis -vs- Avv. Dr. Giuseppe Vella *et***”, Prim’ Awla, Qorti Civili, 30 ta’ Novembru, 1955;

Issa fil-kaz in ezami kienu jezistu konvenji bejn il-partijiet li fuqhom l-atturi kienu ghaddew lill-konvenuti s-somma komplessiva ta’ Lm34,000. Jinghad li l-konvenji skadew fl-2001 u li l-precitata somma giet ritornata lura mill-konvenuti lill-atturi fl-2003. L-atturi ppretendew id-danni minghand il-konvenut konsistenti minn imghaxijiet ghal sentejn u konsegwentement ipproponew l-azzjoni *de quo* ghal dak li huma ddiskrivew bhala “arrikkiment illecitu”;

Huwa rilevanti li jigi sottolinejat illi hadd mill-partijiet kontraenti ma intavola att gudizzjarju skond il-previzjoni tal-ligi, ex-Artikolu 1357 (2) Kodici Civili u allura l-effett tal-weghda spicca bid-dekors taz-zmien. Kif saput, “meta

jaghlaq iz-zmien li konvenju jibqa’ jorbot u ebda wahda mill-partijiet ma tkun hadet il-passi mehtiega sabiex igieghel lill-parti l-ohra tersaq ghall-kuntratt ta’ bejgh u xiri, il-konvenju jitlef l-effikacja tieghu u dakinhar li jiskadi, il-partijiet jergghu lura ghall-istatus *ante quo*.” Ara “**Loreto Abela -vs- Teresa Spiteri**”, Appell Civili, 30 ta’ Ottubru 1989. Jikkonsegwi minn dan illi kellha tkun l-ittra ufficcjali li tqieghed in mora lil min irceva d-depozitu naxxenti mir-rapport kostitwit mill-konvenji, u la dan ma sarx hekk fil-kaz prezenti, u l-konvenji thallew jiskadu, min ikun ivversa dawk id-depoziti jkun intitolat iva ghar-rifuzjoni taghhom (kif hekk fil-fatt sar f’dan il-kaz) izda mhux aktar minn hekk. Fiz-zgur mhux intitolat ghall-azzjoni ghad-danni jew ghar-reklam ta’ hlas ta’ danni konsegwenzjali. Ara “**Melanie Brownrigg *et* -vs- Taddeo Camilleri**”, Appell Civili, 22 ta’ Frar, 1990, “**Karl Bonello *et* -vs- Emanuel Baldacchino *et***”, Appell, 6 ta’ Ottubru, 1999 u “**Aldo Ciantar -vs- Alfred Vella *et***”, Prim’ Awla, Qorti Civili, 18 ta’ Novembru, 1998, fost bosta ohrajn. Fiz-zgur ukoll, ma kienetx tikkompeti lill-appellanti l-azzjoni *de in rem verso* ghaliex, fil-fattispeci, lanqas ma tezisti xi wahda mill-ipotesijiet esposti fis-sentenza “**Parnis -vs- Vella**” fuq citata. Ir-rapport negozjali gie fix-xejn minhabba l-inazzjoni ta’ l-istess atturi appellanti li jattivaw ruhhom in bazi ghall-konvenji bl-istrument legali lilhom koncess mid-dipost ta’ l-Artikolu 1357 (2). F’dawn ic-cirkustanzi, huma ma setghux jirrikorru ghall-espedjent ta’ l-azzjoni sussidjarja ta’ l-arrikkiment indebitu;

F’kull kaz ukoll il-pretensjoni taghhom ghad-danni konsistenti fit-telf ta’ imghaxijiet tfalli wkoll fuq il-livell ta’ dak ikkontemplat mil-ligi fl-Artikolu 1141 (2) tal-Kodici Civili;

Bhala stat ta’ fatt jirrizulta illi d-depoziti li saru fuq il-konvenju gew rimborsati lura lill-appellanti qabel ma giet istitwita l-kawza. Jirrizulta wkoll, jew ahjar ma jirrizultax dak allegat mill-appellanti illi l-immobbli, oggett tal-konvenju, kien intiz ghal skopijiet kummercjali. Apparti li l-atti tal-konvenji ma gewx esebiti, kull ma jirrizulta hi l-

allegazzjoni ta' l-attur illi hu, dawk il-flejjes li ghadda b'depozitu, seta' jutilizzahom ghall-iskop tal-kummerc tieghu (ara Affidavit tieghu a fol. 43). L-affari ma kienetx allura wahda kummercjali biex seta' forsi jinghad illi kienet operanti d-disposizzjoni ta' l-Artikolu 1141 subinciz (1) ghad-dekorriment *ipso jure* ta' l-imghaxijiet;

Meta tali hu l-kwadru kif jinzel mill-atti istruttorji, kien doveruz fuq l-atturi appellanti illi fejn l-imghax ma jkunx miftiehem dan jibda jghaddi mid-data li fiha l-kreditur gudizzjarjament jinterpella lid-debitur tieghu ghall-hlas. "*Per far decorrere gli interessi deve essere una interpellazione specifica pel pagamento dei lucri e non una semplice intimazione al debitore di eseguire la sua obbligazione*" ("**O'Connor -vs- Bruno Olivier**", **Kollez. Vol. XVI P I p 84**). Dan ghaliex il-kreditu jsir esegwibbli u l-interessi jkunu dovuti appena l-kreditur jirreklama l-hlas b'att gudizzjarju [Artikolu 1141 (2) Kodici Civili u s-sentenzi fl-ismijiet "**Rita Coleiro -vs- Joseph Coleiro**", Appell, 5 ta' Ottubru 1998 u "**Silvio Mifsud -vs- Neville Mifsud *et***", Appell Inferjuri, 24 ta' Marzu 2000]. Ukoll hawnhekk l-atturi appellanti naqsu li jottemperaw ruhhom mad-dettami tal-ligi;

Huwa, imbaghad, ghal kollox barra minn loku illi l-appellanti jittantaw igibu 'l quddiem xi incidenza ta' ghemil doluz da parti ta' l-appellati ghall-fatt li dawn illuzingawhom bit-tigdid tal-konvenju. F'dan il-kaz il-Qorti ma tirravviza ebda raggiri frawdolenti, ebda artifizji gravi, adoperati "*quale mezzo per raggirare la scarsa intelligenza dell'altro contraente*". Ara "**Farrugia Guy *utrinque***", Prim' Awla, Qorti Civili, 3 ta' Mejju 1921 u "**Joseph Mifsud *nomine* -vs- Paul Tanti**", Prim' Awla, Qorti Civili, 4 ta' Frar, 1965 fost il-bosta ezemplari fuq is-suggett;

Dawn il-konsiderazzjonijiet ma jistghux ma jkollhomx riperkussjoni fuq il-versanti tal-kap ta' l-ispejjez li l-ewwel Qorti akkollat fuq il-konvenuti appellati, issa oggett ta' l-

appell incidentali sottopost lil din il-Qorti mill-istess appellati;

Huwa principju pacifikament akkolt illi s-sokkombenti ma jistax jigi mehlus mill-hlas ta' l-ispejjez, ammenokke ma jkunx hemm xi raguni in kuntrarju. Ad ezempju, f'dawk il-kazijiet fejn il-proceduri gudizzjarji jsiru fl-interess esklussiv ta' l-attur, fejn il-konvenut ma jkollu verament ebda interess li jikkontesta u s-sokkombenza tieghu tkun wahda sempliciment formali. In propozitu s-sentenza tal-Prim' Awla tal-Qorti Civili tal-21 ta' Jannar, 1908 in re: "**Giuseppe Galea -vs- Maria Galea**";

Fil-kaz in ezami ma jidherx li kien indikattiv mill-perspettiva tal-logika, ir-raguni guridika u ghas-sens ta' gustizzja illi, fl-assenza ta' gustifikazzjoni legali, il-konvenuti appellati, rebbieha fil-gudizzju, jigu kkundannti jhallsu l-ispejjez tal-kawza, jekk huma ragonevolment ghamlu uzu minn dritt li kien jispetta lilhom bhala difiza u kienu, anzi, l-atturi appellanti li ma ottemperawx ruhhom li jsegwu d-dettami tal-ligi ghat-tutela tad-drittijiet proprji.

Ghall-kunsiderazzjonijiet kollha premessi din il-Qorti qed tichad l-appell principali ta' l-atturi. Tilqa' invece l-appell incidentali tal-konvenuti appellati, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-atturi appellanti.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------